

SALY NOÉMI

Valamely csapszékelt feltalálni

Félbolond téli napsütés, most van az ideje, hogy elbalagjunk a Szarvas tértől a Rác fürdőig. A távlatok szinte beláthatatlanok, amióta harminc kivételével eltűnt innen az a hétszáz ház, melyek a Tabánt alkották (azt a tizedet, ami azóta épült, nem számolom, rondák).

Lépdeljünk föl a Szarvas teraszára. A támfal, amelynek vörös téglái közt nyáron picit lila virágú gyomocskaburjánzik (örjögő mediterrán bougainvilleák tabáni kiadásban), szóval ez valójában pincefal. A teret ugyanis az Erzsébet híd építése előtt, 1894-ben mélyítették le mai szintjére, eredetileg két méterrel magasabban volt, és ezek a kövek burkolták, amelyeken botladozunk. Sőt az ember le is guggolhat, és megérintheti az Igazi Tabáni Macskakövet.

Az Arany Szarvas kecsesen vágat a kapu fölött, bokájánál kutyákkal. Háromszögletű, fás, virágos udvar, két lépcsőház vezet az emeletre. Némely tabániak szerint Mátyás király vadászkastélya volt, ezért a szarvas. Vót a fenét, mondják a Mindent Jobban Tudók, dehogyi vót, rendes kocsmá, az vót. (És nekik van igazuk.) No, mindegy, a mi időnk, ahová most visszarángatlak, a 19. század eleje, márpedig akkor itt kávéház működik. Hogy mióta, azt a jó Isten se tudja. A tudós palóc mindenesetre így borong: „Tsak igaz az, hogy a' kabak addig úszkál a' vizen, még elnem merül: én-is a' kedves Halbel tzvölflí Bankánál (a' Rátzvárosi Kávéházban) mind addig megjelentem, még az erszényemet a' játék kórsága meg nem lapította, és így nem ott híztam, a' hól bíztam.” (Gaál György: *A tudós palózt, avagy Furkát Tamásnak Mónosbélbe lakó sógor-urához írt levelei*. Budán, Konrád Adolf Hartlebennek könyves boltjába, 1803.)

A kávéháznak volt bejárata az udvar felől is, tehát például a tabáni pópának nem kellett ország-világ szeme láttára az utcáról belépnie. Lejött a szakállával az emeletről, csak úgy, tán még csizmát se húzott. Jön tehát Vitković atya, a Jovan, a magyar szerb, megöleli bátyját, Vitkovics Mihályt, a szerb magyart, parolázik a Mihajlo magyar költőbarátaival, és kutya legyek, ha meg nem iszik velük egy pohár ürmöst. Vagy kettőt. Legyen június, legyen este: a gyertyákon karcsú üveg-búra, a barlanglakások mellől füstszag, az udvarokról bodzailat, az Ördögárok partjáról női sikkantás, a Duna felől, valamelyik uszályról tamburaszó... Legyen most 1810. Mert akkor ledübörög a falépcsőn a többi barátságos „vadrác” is: Simo Milutinović Sarajlija,

Milovan Vidaković meg Jovan Pačić, aki tíz nyelven tud; és jön a szomszédból Sava Mrkalj, Luka Milovanov, és nagy ünnepet ülnék. Jeles vendég érkezett a Tabánba, nyavalyáit a fürdőkben kezeltetni: Vuk Karadžić, az ő irdatlan nagy bajuszával. Elbűvölve fogja hallgatni, ahogy az Arany Szarvas kávé- és borpecsétes asztalainál, számárfüles német, magyar és szerb újságok között alakul az új szerb ábécé, a modern helyesírás, egy komplett nyelvújítás. (Gondolom, közben ordítanak, villog a szemük, lemarházzák egymást, összeölelkeznek, nótáznak, isznak ürmöst, kávé, megint ürmöst, megint kávé.)

Gyere, átosonunk a túloldalra. Balra nézünk (mert onnan jönnek az autók lefelé a hídról, és mert egy kőhajításnyira megyünk el Krúdy kedves Melypincéjének hült helyétől), aztán jobbra illedelmesen megcirógatjuk a Vuk Karadžić szobrának a konyha bajsát, és megnézzük a Rác fürdő fertályát.

Hogy annak meg mi köze az irodalomhoz? Haha. A maiakról nem én fogom megírni a lényegét, nekem ez túl közel van, csupán ajánlom a mai óvodások figyelmébe: az ezredforduló nyáréjszakáin a Ráckert nevű kocsmaudvaron körülbelül ugyanannyi a fiatal és kevésbé fiatal, hím- és nőnemű író és költő, mint égen a csillag és földön a csikk. Műanyag pohárból isznak sört, bort, töményet, ilyen vagy más sorrendben, lányokat / fiúkat / kutyákat simogatnak, zsíros kenyeret falnak, és nem mennek át a Rudas-Romkertbe, mert az egy másik szubkultúra. (A világ minden kincséért össze ne kevered a kettőt, drága jó utókorom, mert úgy jársz, mint Balassa Imre, aki szelíden, de rendesen kapott a pofájára Palágyi Lajostól, amikor egy novellában közös asztalhoz merte ültetni Vörösmartyt és Vajda Jánost, holott az előbbi „meszszely-párti” borissza, a Csiga kocsmá törzsvendége volt, az utóbbi pedig „findzsa-párti” a Kammon kávéházból! Hát nem borzalom?)

A Ráckert egy elég rendes kocsmá, és a Tabánban muszáj is lenni kocsmának. De 1905-ben ötvenhét volt a völgyben, és mindnek megvolt a maga specialitása. Frau Godlnak a liba, Otténak a borjúpörkölt, a Kereszt téri Albeckernek a hal... (A kereszt megint megvan, ott följebb, a fák mögött.)

Hallga csak, hallga, mit duruzsol Mikszáth *A sipsiricában* erről a mi vidékünkéről?

„Pestnek jövője van, Budának múltja. S minthogy a jövő is mindenesetre múlt lesz egy napon, a dolog hát egyre megy. Budán éppen annyi látnivaló van, mint Pesten, sőt Pesten is Buda a legszebb látnivaló. Olyan budai öregembert magam is ösmertem, aki még sohasem volt Pesten, de olyan pesti öregembert soha-

se ösmertem, aki még nem volt Budán. Általában lehetetlen Budára át nem menni, kivált nyári estéken, mikor fák alatt szeret az ember vacsorálni. Pestnek fényes, virágzó üzletei vannak, Budának vidám, kedélyes korcsmái. S minthogy az országban több korhely van, mint üzletember, Buda jobban megfelel a nemzeti közszükségletnek. (...) maradjunk a budai korcsmák mellett, melyek páratlanok a maguk nemében – de csak addig, míg a pestiek föl nem fedezték. Ha a pesti közönség ráveti magát valamelyikre, legott beleüt a civilizáció istennyila. Jaj az olyan helynek, ahol már öt-hat fiáker áll a kapu előtt. Fuss el onnan. Az már csak »volt«.

Ne kérd, hogy most az összes Krúdy-helyet is elősoroljam neked, ahol ezekről szó esik. Inkább azt hallgasd meg, amit az az undok Szabó Dezső mond az Albeckerről. Szemlátomást jól ismerte, és szinte ellágyul a vaddisznófejű, pedig neki aztán igazán nem szokása. „Ez a kocma mintegy magába gyűjtötte mindazt a demokráciát, ami nem volt Magyarországon. Egyetemi tanár, hordár, tábornok, diák, foltozóvarga, városi tanácsos, egyházi véletlenes összevisszaságban élvezték itt az élet alázatos apró örömeit.”

Följebb ma ne másszunk. Ott a Hegyalja út autófo-lyama, a Sánc utca sarkán egy sztriptízbárral. Mit tesz Isten, nemcsak a fürdők körül, hanem pont azon a részen is kuplerájok sorakoztak annak idején. Arról a fertályról Nagy Ignác mesél szemtanúként, de úgy, hogy hirtelen nem is tudom, denevér szeretnék-e lenni, vagy bakter, csak megölelgethessem.

„...a sötétséget nem minden erőlködés nélkül oszlatám testemmel kétfelé. Eközben igen kevés emberrel találkoztam, s ezeket sem igen vehetném vala észre, ha nagy gyöngéden majd keményebben belém nem ütköztek volna. Ezen belémütőközők részint denevérek valának, elnyűtt tarlatán viganóban, kik alkalmasint félelemből, oly gyöngéden s mégis oly szorosan simultak hozzám, mintha nagyobb bátorság kedvéért a féltékeny levegőt is távoztatni szerették volna közülünk; részint éjjeli örök, kik, hihetőleg fogadásból, szemhunyvva iparkodtak valamely csapszékelt feltalálni, hol lankadt testeiket az éjjeli virrasztás fáradalmaira megerősíthessék...”

No. Most hazamegyünk, keresek a spájzban valami rendes bort, te elolvashatod Krúdy legszebb Tabánkönyvét, a *Zöld ást*, én pedig megírom ezt a sétát.

A Szarvas tér mélyítése, 1894. Jobbra a Szarvas kávéház Pertl István cégére alatt